

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

MAHALLA INSTITUTINING VOYAGA YETMAGANLAR HUQUQBUZARLIKLARI PROFILAKTİKASIDAGI ROLINI QONUNIY VA TASHKILOTLARARO ASOSLARDA MUSTAHKAMLASH

Yulchixonov Quadratxo‘ja Abdumajit o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti,
magistratura tinglovchisi

Annotatsiya

Ushbu tezisda mahalla institutining voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklarini oldini olishdagi roli, uning qonuniy va tashkiliy asoslari tahlil etiladi. Mahalla organlari tomonidan amalga oshirilayotgan huquqiy va ma’naviy tarbiya, yoshlarni huquqbuzarliklardan himoya qilish bo‘yicha chora-tadbirlar, ichki ishlar organlari, ta’lim muassasalari va jamoat tashkilotlari bilan o‘zaro hamkorlikning ahamiyati ko‘rsatilgan. Mahalla institutining samaradorligini oshirish, huquqiy va ma’naviy dasturlarni takomillashtirish, monitoring tizimlarini joriy etish va xalqaro tajribalarni o‘rganish orqali huquqbuzarliklarni oldini olishga erishish mumkinligi ta’kidlangan.

Kalit so‘zlar: mahalla institutining roli, voyaga yetmaganlar huquqbuzarligi, huquqiy tarbiya, tashkiliy hamkorlik, ichki ishlar organlari.

KIRISH

Mahalla instituti O‘zbekistonning ijtimoiy tizimida katta ahamiyatga ega bo‘lib, aholi turar-joylarining hududiy birliklarini ifodalash bilan birga, jamiyatdagi huquqiy va ma’naviy muhitni shakllantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklari profilaktikasi borasida mahalla organlarining o‘rni nihoyatda katta. Mahalladagi faoliyat, jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash va huquqbuzarliklarning oldini olishda muhim vosita hisoblanadi. Shuning uchun, mahalla institutining huquqbuzarliklarning oldini olishdagi o‘rni va uning qonuniy va tashkiliy asoslarini mustahkamlash, ayniqsa, voyaga yetmaganlarning huquqbuzarliklarini oldini olishda alohida e’tiborga loyiqdir.

Mahallaning huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan bog‘liq vazifalari, uning jamiyatdagi roli, profilaktik ahamiyati va javobgarliklari quyidagi manabalarda va asoslarda aks etgan:

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

O‘zbekiston Respublikasining “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida”gi qonuni.

Ushbu qonuning 11-moddasida fuqarolar yig‘inining vakolatlari belgilangan bo‘lib unga ko‘ra, “ichki ishlar organlari tayanch punktlari huquqbuzarliklar profilaktikasi bo‘yicha inspektorlarining hisobotlarini belgilangan tartibda eshitadi; fuqarolar yig‘ini hududida bolalarga nisbatan tazyiq o‘tkazgan va zo‘ravonlik sodir etgan yoxud bunday tazyiq o‘tkazish va zo‘ravonlik sodir etishga moyil bo‘lgan shaxslarni aniqlashda, shuningdek bunday shaxslar bilan olib boriladigan profilaktika ishlarida ishtirok etadi.”¹

O‘zbekiston Respublikasining “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”gi qonuni.

Mazkur qonunning maqsadi huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat bo‘lib, qonunga muvofiq, “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari: huquqbuzarliklar profilaktikasiga doir davlat dasturlarini, hududiy va boshqa dasturlarni amalga oshirishda ishtirok etadi; huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonunchilikning ijro etilishi ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshiradi; tegishli hududda jamoat tartibini ta‘minlashda, shu jumladan fuqarolarning kelishi va ketishi hisobga olinishini tashkil etishda, voyaga yetmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklar profilaktikasi hamda ularning huquqlarini himoya qilish bo‘yicha ishlarda huquqni muhofaza qiluvchi organlarga ko‘maklashadi; huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi boshqa organlar hamda muassasalar bilan o‘zaro hamkorlik qiladi.”²

O‘zbekiston Respublikasining “Voyaga yetmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to‘g‘risida”gi Qonuni.

Bu qonun normalarida voyaga yetmaganlar o‘rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasida fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlarining ishtiroki va bu borada boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar va muassasalar bilan hamkorlik qilishi nazarda tutilgan. Jumladan, qonuning 19-moddasi: “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari va nodavlat notijorat

¹ O‘zbekiston Respublikasi Qonuni, 22.04.2013-yildagi O‘RQ-350-son “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Qonuniga o‘zgartirish va qo‘shimchalar kiritish haqida”

² O‘zbekiston Respublikasining Qonuni, 14.05.2014-yildagi O‘RQ-371-son “Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risida”

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

tashkilotlar o'z vakolatlari doirasida: voyaga yetmaganlarning ma'naviy, axloqiy, huquqiy, estetik, jismoniy, mehnat tarbiyasida ishtirok etadi, ularda sog'lom turmush tarzini shakllantirishga ko'maklashadi; ijtimoiy jihatdan xavfli ahvolda bo'lgan voyaga yetmaganlarga va oilalarga yordam ko'rsatadi; jazoni ijro etish muassasalaridan ozod qilingan yoki ixtisoslashtirilgan o'quv-tarbiya muassasalaridan qaytib kelgan voyaga yetmaganlarning ijtimoiy-pedagogik rehabilitatsiya qilinishi va moslashuviga ko'maklashadi; voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasini amalga oshiruvchi organlar hamda muassasalar bilan hamkorlik qiladi.

Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari va nodavlat notijorat tashkilotlar qonunchilikka muvofiq boshqa vakolatlarni ham amalga oshirishi mumkin.”³ – degan normalar bilan mustahkamlangan.

Mahalla organlarining huquqbuzarliklarni oldini olishdagi samaradorligi ko'pincha boshqa tashkilotlar bilan o'zaro hamkorlikka bog'liq. Xususan, “2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi”da ham mahallaning “faol” modelini joriy etish orqali mahalla tizimini rivojlantirish va mahallabay ishlashda davlat organlari, mahalliy hokimlik va jamoat tashkilotlarining o'zaro samarali hamkorligi qat'iy belgilab qo'yilgan. Mahalla organlari va boshqa davlat organlari, jamoat tashkilotlari va ta'lim muassasalari o'rtasida samarali hamkorlik voyaga yetmaganlarning huquqbuzarliklari profilaktikasida muhim omil hisoblanadi. Bunday hamkorlik quyidagicha tashkil etiladi:

- **Ichki ishlar organlari bilan hamkorlik:** Mahalla organlari ichki ishlar organlari bilan yaqindan ishlashadi. Ichki ishlar organlari tomonidan mahallaga doimiy ravishda huquqbuzarliklar bo'yicha axborot taqdim etiladi. Mahalla organlari o'z navbatida huquqbuzarliklarni oldini olish bo'yicha hamkorlikda profilaktik tadbirlar o'tkazadilar. Ichki ishlar organlari bilan birgalikda o'tkaziladigan seminarlar, treninglar va uchrashuvlar yoshlarni huquqbuzarlikdan himoya qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.
- **Ta'lim muassasalari bilan hamkorlik:** Mahalla organlari maktabgacha ta'lim muassasalari, maktablar, akademik litsey, kasb-hunar maktablari, texnikumlar va hatto oliy ta'lim muassasalari bilan hamkorlikda huquqiy tarbiya va

³ O'zbekiston Respublikasining Qonuni, 29.09.2010-yildagi O'RQ-263-son “Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida”

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ma'naviy-axloqiy ta'lim berishga qaratilgan tadbirlarni tashkil etadi. Bu yerda asosiy e'tibor yoshlarning huquqiy madaniyatini oshirishga, ularni jinoyatchilik va huquqbuzarliklarning salbiy oqibatlari haqida xabardor qilishga qaratiladi.

- **Jamoat tashkilotlari bilan hamkorlik:** Mahalla organlari jamoat tashkilotlari, hayriya va ijtimoiy xizmat ko'rsatuvchi tashkilotlar bilan birgalikda mahallada huquqiy madaniyatni rivojlantirish va yoshlarni jamiyatda to'g'ri o'rin egallashlariga yordam berish uchun ko'plab tadbirlar o'tkazadilar.
- **Psixologik va pedagogik xizmatlar bilan hamkorlik:** Mahalla organlari psixologlar, pedagoglar va boshqa ijtimoiy xodimlarning xizmatlaridan foydalangan holda voyaga yetmaganlarga individual yondashuvni amalga oshiradi. Bu xususiyat, yoshlarning ijtimoiy va ma'naviy muammolarini hal qilishda samarali hisoblanadi. Mahalla institutining huquqbuzarliklar profilaktikasidagi samaradorligini oshirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur:
- **Huquqiy va ma'naviy tarbiya dasturlarini takomillashtirish:** Mahalla organlari yoshlarni huquqiy va axloqiy jihatdan tarbiyalash bo'yicha maxsus dasturlarni ishlab chiqishlari va ularni muntazam ravishda amalga oshirishlari kerak. Shu bilan birga, yoshlar o'rtasida huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha tizimli tadbirlar tashkil etish zarur.
- **Mahalla institutining iqtisodiy asoslarini kuchaytirish:** Mahalla organlarining samaradorligini oshirish uchun unga qo'shimcha mablag' ajratish, yoshlar uchun ijtimoiy dasturlarni amalga oshirish va ularning ish bilan ta'minlanishini yanada yaxshilash zarur.
- **Monitoring va tahlil tizimlarini yaratish:** Mahalla organlarining faoliyatini doimiy ravishda tahlil qilish va monitoring qilish, huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha samarali chora-tadbirlarni ishlab chiqish uchun zarur.
- **Xalqaro tajribalarni o'rganish va joriy etish:** Mahalla organlari xalqaro tajribalarni o'rganib, ularni mahallada huquqbuzarliklarni oldini olish tizimiga moslashtirishlari kerak. Bunday tajribalar, ayniqsa, yoshlarni jamiyatga to'g'ri moslashishini ta'minlashda foydalidir.

XULOSA

Mahalla organlari voyaga yetmaganlar huquqbuzarliklarini oldini olishda o'ta muhim rol o'ynaydi. Uning samarali faoliyati qonuniy va tashkiliy asoslarni mustahkamlashga, huquqbuzarliklarni oldini olishga, shuningdek, yoshlarni huquqiy va ma'naviy jihatdan to'g'ri tarbiyalashga xizmat qiladi. Mahalla organlari

Proceedings of International Educators Conference

Hosted online from Rome, Italy.

Date: 25th November - 2024

ISSN: 2835-396X

Website: econferenceseries.com

ichki ishlar organlari, ta'lim muassasalari va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda, ijtimoiy muhitni yaxshilash va jinoyatchilikni kamaytirish borasida katta hissa qo'shmoqda. Mahalla institutining samaradorligini oshirish uchun huquqiy va ma'naviy tarbiya dasturlarini takomillashtirish, iqtisodiy asoslarini kuchaytirish, monitoring tizimlarini yaratish va xalqaro tajribalarni o'rganish zarur. Bu orqali Yangi O'zbekistonda yoshlar orasidagi huquqbuzarliklarni kamaytirish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga erishish mumkin.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Qonuni. O'RQ-350-son 22.04.2013. "Fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuniga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish haqida. <https://lex.uz/docs/-2156899>
2. O'zbekiston Respublikasining Qonuni, O'RQ-371-son 14.05.2014. Huquqbuzarliklar profilaktikasi to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-2387357#-2387551>
3. O'zbekiston Respublikasi Qonuni, O'RQ-263-son 29.09.2010. Voyaga yetmaganlar o'rtasida nazoratsizlik va huquqbuzarliklarning profilaktikasi to'g'risida. <https://lex.uz/docs/-1685726#-1685978>
4. Jumaev, A. (2020). Yoshlarni ma'naviy va huquqiy tarbiyalash: O'zbekiston tajribasi. Tashkent: "Yoshlar" nashriyoti.
5. Xodjayev, T. (2018). Ijtimoiy tartibni saqlash va huquqbuzarliklarni oldini olish: Mahallalarning roli. Tashkent: Ijtimoiy-iqtisodiy tadqiqotlar markazi.
6. Raximov, A. (2021). Yoshlar huquqbuzarliklari va jamiyatdagi ularning oldini olish choralarini kuchaytirish. *Jurnal of Law and Society*, 10(3), 58-67.

